

ERDÉLYI MÚZEUM

XIX. kötet.

1902.

VI. füzet.

A Losonczyi Bánfi család őse.

(„Cum essemus in Lulunch in Galch“).

Kaplyon nembeli Szeland székesfehérvári olvasó-kanonok a Zala-megyebeli eeseri udvarnokokat az ugyanazon megyében fekvő szántói birtoka ügyében perelvén, Dénes nádor 1236-ban az ügyben ítéletet hoz. Az erre vonatkozó okmányban¹ előadja a nádor, hogy a feleket többször ítélőszéke elé idéztette s megjelöli egyúttal az egyes határnapoknak megfelelő tartózkodási helyeit. Így mondja, hogy 1236. jun. 24-én Poroszlóban, jul. 21-én Esztergomban, szept. 8-án „in lulunch in Galch“, szept. 21-én pedig „in domo Chelei prope Danubium“ tartózkodott. Proszlóról határozottan mondhatjuk, hogy a hasonmí hevesmegyei helységgel azonos; „domus Chelei“ lehet valamely Cselei nevű birtokosnak a háza, vagy egy „Cseleháza“ nevű helység, miért is közelebről meg nem határozhatjuk, bár nagyon valószínű, hogy a baranyamegyei Csellé-vel azonos, a „lulunch in Galch“ azonban teljesen ismeretlen, mert Luluncz, Lölöncz, Lelencz vagy Loloncz és Gález vagy Gáles² nevű helységre sehogyszem akadunk. Meghatározásához tehát csak közvetett úton juthatunk.

* * *

Dénes fia Dénes, a szóban lévő nádor, megkezdte pályáját 1222-ben mint II. András lovászmestere, mely hivatalt 1224-ig tartja; 1225-ben átveszi a kir. tárnokmesteri hivatalt, melylyel 1231-ig a szolnoki főispánságot is egyesíti. 1235-ben rövid ideig II. Andrásnak utolsó nádora; IV. Béla trónraléptével megmarad a nádor-

¹ Hazai okmánytár VI. 31—32.

² Anjoukori okmánytár I. 582. ismer ugyan 1320-ban egy Galch helységet, de ez az Ungmegyében még most is létező Gálocs-csal azonos.

ságában és a szolnoki főispánságban egészen 1241-ig, mely idő után nyomát veszjtjük. Ugy látszik, hogy a tatárok elleni harcok egyikében életét vesztette.

Ő a Tomaj nemzetség tagja, a *Losonczy és a losonczy Bánfi család egyenes őse*.

Miután a Tomaj nemzetség már a legrégebb időktől fogva Hevesmegyében birtokolt, nagyon természetesnek találjuk, hogy II. András e Dénest, egyik kedvencét, a Hevesmegyével határos Nógrádmegyében fekvő birtokokkal megajándékozta. A Nógrádmegyében törzsökös Katisz nemzetség egynehány tagja, Simon bánnal élükön részt vett Gertrud királynénak 1213-ban történt meggyilkoltatásában, minek következtében András őket számos birtokaiktól megfosztotta s azokat egyes hiveinek adományozta. Az adományozásoknak pontos sor- és időrendjét nem ismerjük teljességben, annyit azonban tudunk, hogy a Tomaj nb. Dénes az elkobzott birtokok nagy részét kapta.

Igy kapta 1228-ban mint tárnokmester Simon bánnak Kolozs- és Dobokamegyében fekvő széplaki és gyekei birtokát, korábban vagy későbbben pedig — a pontos időmeghatározást nem adhatjuk — mindenesetre még II. Andrástól, a *Nógrádmegyében fekvő Losoncz-ot és egyéb ezzel szomszédos helyeket*,¹ melyek Losonczal együtt fiaira, Dénesre és Miklóstra szálltak és melyek alapján későbbi utódai a „Losonczy“ és a „losonczy Bánfi“ családi nevet felvették.² Ebből már most kiviláglik, hogy az 1236. évi okmányban — mely különben nem is eredetiben, hanem csak IV. Bélának 1239-ben kelt átiratából ismeretes — említett Lulunch írásai vagy közlési hiba s hogy *Dénes nádor a nevezett évi szept. 8-án birtokában, a nógrádmegyei Luchunch vagy Losoncz-on tartózkodott*.

De mi legyen az „in Galch“ ?

¹ Hazai okmánytár VII. 165.

² E Losonczon kívül volt Nógrádmegyében még egy másik Losoncz, melyet Tamási-nak is neveztek és mely a Szemere nemzetség tulajdonát képezte és melyet e nemzetség tagjai 1247 előtt IV. Bélának az esztergályi birtokért cserébe adtak (Wenzel II, 193. 201.); ma csak Tamási néven ismerik. — Parvasz fla, Sándor, „de villa Lusunch“, ki 1283-ban Pilis nb. Mikó fiainak egy néhány losonczy földet elad (Hazai oklevéltár 98) kétségkívül Losoncz-Tamásiból való és talán szintén a Szemere nemzetség tagja.

Ha az eredeti okmány szövege tényleg így hangzott, akkor két egymáshoz tartozott helységről volt szó, legyen azonban bár-hogy, annyi bizonyos, hogy Losoncz és Galch között nem nagy távolság lehetett.

Ugy is van.

Nógrádmegyében 1451-ben a cseheknek egy erőssége „in mone *Galchurè*“ létezett;¹ ugyan e megyének losonczyi járásában van jelenleg is egy Gács vagy Gácsváraljának nevezett község, melynek hegyen épült régi vára bástyaival épségben áll. Gács mellett van most is egy Gácsfalu nevű helység, — így tehát meg van fejtve, hogy a *Losoncz* mellett említett *Galch* nem más, mint a nógrádmegyei *Gács*.

¹ Csánki I. 90.

DR. WERTNER MÓR.